Utlåtande GrUU 8/2026 rd─ RP 170/2025 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd mot gränsöverskridande rättegångsmissbruk för personer som deltar i den offentliga debatten

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd mot gränsöverskridande rättegångsmissbruk för personer som deltar i den offentliga debatten (RP 170/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- specialsakkunnig Johannes Koskenniemi, justitieministeriet
- referendarieråd Jarmo Hirvonen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- professor (emerita) Tuula Linna
- professor Olli Mäenpää.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en ny lag om skydd mot gränsöverskridande rättegångsmissbruk för personer som deltar i den offentliga debatten.

Lagen avses träda i kraft den 7 maj 2026.

I propositionen ingår ett avsnitt om förslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Enligt regeringen kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

Godkänts
3.5

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Regeringen föreslår att det stiftas en lag om skydd mot gränsöverskridande rättegångsmissbruk för personer som deltar i den offentliga debatten. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1069 om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade anspråk eller rättegångsmissbruk (nedan SLAPP-direktivet) antogs den 11 april 2024. I enlighet med skyldigheterna i direktivet föreslås det i lagen bestämmelser om förkastande av en uppenbart ogrundad talan i ett tidigt skede, ställande av säkerhet, stöd till svaranden i domstolsförfaranden, påförande av avgift för rättegångsmissbruk samt om ändringssökande.

(2) Syftet med propositionen är enligt motiveringen (s. 5) att införa de nationella lagändringar som är nödvändiga för att följa SLAPP-direktivet. Enligt propositionen ålägger direktivet medlemsstaterna att vidta olika åtgärder för att skydda fysiska och juridiska personer som deltar i den offentliga debatten mot ogrundad talan som inte bottnar i ett genuint behov av rättsskydd utan syftar till att hindra deltagande i den offentliga debatten eller bestraffa sådant deltagande. Det rör sig alltså om en ogrundad talan som innebär missbruk av rättssystemet.

(3) Bestämmelserna är av betydelse särskilt med avseende på yttrandefriheten enligt 12 § i grundlagen och rätten till en rättvis rättegång enligt 21 §.

(4) Yttrandefriheten enligt 12 § i grundlagen innefattar rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Enligt förarbetena till bestämmelsen om yttrandefrihet är den centrala avsikten med bestämmelsen om yttrandefrihet att garantera den fria åsiktsbildningen som utgör grunden för ett demokratiskt samhälle, den fria offentliga debatten, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen (RP 309/1993 rd, s. 60).

(5) Enligt propositionsmotiven (s. 52) är syftet med lagförslaget att skydda personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade yrkanden och rättegångsmissbruk i civil- och handelsrättsliga tvistemål som har gränsöverskridande verkningar och härigenom trygga yttrandefriheten. Genom förslaget strävar man i synnerhet efter att minska de avskräckande och förebyggande effekterna av rättegångsmissbruk vad gäller användningen av yttrandefrihet. Detta skulle enligt propositionen ha positiva konsekvenser för dem som deltar i den offentliga debatten. Det bör också beaktas att yttrandefriheten inbegriper rättigheten att ta emot information. Sådan talan som syftar till att begränsa den offentliga debatten bidrar till att den offentliga debatten förtvinar och tillgodoseendet av den nämnda rättigheten inskränks. Lagförslaget har en positiv inverkan på allas rätt att ta emot information om frågor av allmänt intresse.

(6) Grundlagsutskottet anser att propositionens mål att trygga yttrandefriheten är mycket tungt vägande och viktigt. Samtidigt påpekar utskottet dock att det med tanke på andra grundläggande fri- och rättigheter, såsom skyddet för heder och privatliv enligt 10 § i grundlagen och även skyddet för en rättvis rättegång enligt 21 § i grundlagen, är viktigt att det nu föreslagna

skyddssystemet inte begränsar berättigad talan till exempel genom att oskäligt öka de ekonomiska riskerna för en part som förlorar målet.

Avgift för rättegångsmissbruk

(7) I lagförslaget föreslås det att det införs en avgift för rättegångsmissbruk, som den domstol som behandlar huvudärendet kan döma ut av käranden när de i paragrafen angivna förutsättningarna är uppfyllda. Avgiften ska uppgå till minst 1 000 euro och högst 50 000 euro.

(8) Enligt motiveringen i regeringens proposition (s. 49) är avgiften för rättegångsmissbruk en ekonomisk påföljd av straffkaraktär som baserar sig på missbruk av rättsmedel som tryggas i grundlagen, det vill säga rättegångsmissbruk i syfte att trakassera. Avgiften för rättegångsmissbruk är varken skatt eller avgift i den mening som avses i 81 § i grundlagen (se t.ex. GrUU 9/2012 rd, s. 2). Det är fråga om en ekonomisk påföljd av sanktionskaraktär. Det är motiverat att bedöma den föreslagna avgiften för rättegångsmissbruk på samma grunder som bestämmelserna om administrativa straffpåföljder (t.ex. GrUU 46/2021 rd).

(9) Grundlagsutskottet har i sak jämställt ekonomiska påföljder av straffkaraktär med straffrättsliga påföljder. De allmänna grunderna för administrativa påföljder ska anges i lag i enlighet med 2 § 3 mom. i grundlagen, eftersom det innebär utövning av offentlig makt att ålägga en sådan påföljd. Enligt grundlagsutskottet är det fråga om betydande utövning av offentlig makt när en administrativ påföljd påförs. Därför ska det lagstiftas exakt och tydligt om grunderna för betalningsskyldigheten och avgiftens storlek samt om den betalningsskyldiges rättsskydd och grunderna för att verkställa lagen (GrUU 46/2021 rd, s. 4, och de utlåtanden som det hänvisas till där).

(10) Grundlagsutskottet noterar att propositionen inte innehåller några bestämmelser om verkställigheten av avgiften för rättegångsmissbruk. Lagutskottet bör komplettera regleringen till denna del.

(11) I 13 § 2 mom. i lagförslaget föreslås det om möjlighet att inte döma ut avgift för rättegångsmissbruk, om det förfarande som ligger till grund för avgiftsyrkandet kan motsvara någon brottsbeskrivning. Syftet är att säkerställa att straffprocessen inte förhindras på grund av avgiften för rättegångsmissbruk.

(12) Grundlagsutskottet har ansett att förbudet mot dubbel straffbarhet också omfattar administrativa påföljder av straffkaraktär för samma gärning (GrUU 17/2013 rd, GrUU 15/2014 rd). Grundlagsutskottet noterar att propositionen (s. 43) innehåller synpunkter på förbudet mot dubbel straffbarhet som i viss mån kan ge en endimensionell bild av förbudets betydelse för avgiften för rättegångsmissbruk. Utskottet betonar betydelsen av förbudet mot dubbel straffbarhet och i synnerhet av domstolspraxisen i fråga om förbudet med tanke på tillämpningen av 13 § 2 mom. i den föreslagna lagen. Det finns inte heller något hinder för att avgiften för rättegångsmissbruk är primär i förhållande till straffprocessen.

Utlåtande GrUU 8/2026 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 6.3.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Arja Juvonen saf
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Ville Skinnari sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Henrik Vuornos saml.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.